

DR. MERŐ BÉLA KÖSZÖNTŐJE A BAKA ISTVÁN – LÁNYI PÉTER EMLÉKHANGVERSENYEN

Elhangzott 2018. október 18-án Szekszárdon, a régi vármegyeházán

Tetszik 169

2018. október 23. - orbangy

Az igazi barátságok többnyire gyerekkorban születnek, mivel akkor még semmilyen külső cél, társadalmi elvárás, szükséglet, birtoklási vágy nem befolyásolja a kapcsolat kialakulását. Hanem azt a másik emberről alkotott képünk, annak pozitív vagy negatív értéke határozza meg. Dominál benne az érzelmi jelleg és a közvetlen élmény. Érzésünk és nem értelmünk diktálja.

1957-ben Dombóvárról büntetésből visszaköltöztünk szülővárosomba, Szekszárdra, mivel szüleimet megvádolták, hogy részt vettek az ellenforradalom előkészítésében. Addig nem voltak igazi barátaim. Akadtak ugyan olyanok, akikkel játszottam, megbeszéltük élményeinket, de ezek a kapcsolatok nem voltak meghatározóak számomra. Aztán 58 májusában, Anyák Napján, a Garay János Általános Iskola udvarának lépcsőjén egy gyámoltalan, viharkabátos kisfiú, törékeny édesanyja istápolásával, elmondta saját ünnepi versét. A nevét megjegyeztem: Baka István. Nem sokkal később összeakadtunk a Kisdobos című szovjet film megnézésekor. Elkezdtünk beszélgetni filmélményeinkről, olvasmányainkról... attól kezdve barátok lettünk, s kapcsolatunk nem szűnt meg Pista halálával sem. Együtt álmództunk jövőnkéről, céljainkról. Úgy képzeltük el a kapcsolatunkat, mint Petőfi és Jókai barátságát. *Az írás terén csak ő valósította meg álmait.* Sokat ücsörögtünk a Béla téren, a nagytemplom lépcsőjén. Mellettünk néha megjelent egy toloszékű koldus, *A völgy felett lebegő lány* majdani *Léggömbárusa*, és egy rongyos, szerelmére váró, állandóan róla regélő öregasszony, ugyanennek a drámának a szereplője: *Mária Magdolna*. A lépcsőn ülve álmództunk az eszményi szerelemlről, s arról a lányról, aki ezt képviseli. Néha, nézve a város feletti felhőket, azt képzeltük, hogy rajtuk kirajzolódott ennek az ideának, a másik világban élő lénynek az arca.

A zenének is különös jelentősége volt életünkben. Különböző zeneműveket próbáltunk meg lefordítani a vizualitás nyelvére. Emlékszem, először az ő kedvéért Csajkovszkij B-moll zongoraversenyét, aztán az enyémért Debussy Tengerét kíséreltük meg képekben megfogalmazni. Ebbe a folyamatba - már nem emlékszem, hogyan, szinte észrevétlenül - A kapcsolódott be Lányi Péter. Vékony, nyurga fiú volt. Sarkasztikus humora már akkoriban is megmutatkozott, de ez csak a kitingpáncélja volt, ami mögé elrejtette az érzelmeit. Valójában aszkétikus életet élt. Naponta 6-8 órát zongorázott. Minden energiáját a zenének szentelte. Nagyritkán megengedte, hogy részt vehessünk gyakorlásain, de ilyenkor többnyire inkább nekünk játszott el kedvenc zenéit, mintsem a maga fejlődésével törődött volna. Egy alkalommal, miután hárman ültünk és álmództunk a templom lépcsőjén, Debussy Lenhajú lány című művével rukkolt elő.

Victor Hugo írta, hogy „A zene kifejezi mindazt, ami szavakkal elmondhatatlan, mégsem maradhat kimondatlanul.”

Pista költészetében - többször beszélt nekem erről - Péter figurája összegezte a nagyvilág hírhedtet zenészét, Liszt Ferencet, és az ismeretlenség homályában rekedt, szekszárdi dalárdista Séner Jánost.

Péter egy évvel hamarabb fejezte be a gimnáziumot, mint mi. Pécsre ment továbbtanulni. Egy évvel később mi is elszakadtunk, Pista Szegedre, én Kaposvárra, később Szombathelyre, majd Zalaegerszegré költöztem. A kapcsolatom Péterrel megszakadt. Csak nagy néha futottunk össze. Legfeljebb hírekből hallottunk egymásról. Pl. arról a nemzetközi zongoraversenyéről, ahol már döntős volt, s a fellépése előtt elesett a lépcsőn, megsérült a bal keze, és hiába kapott érzéstelenítőt, annak hatása a versenyzés izgalma miatt hamar elmúlt, és játék közben lassulni kezdtek az ujjai... és ezért nem tudta megnyerni a versenyt...

Baka Istvánnal viszont rendszeresen találkoztunk. Hol ő jött el hozzám Zalaegerszegré, hol én utaztam el Szegedre. Minden korai verseskötetének az anyagát megkaptam tőle kézírással. Mikor a kötet megjelent, akkor a kézírást a szemébe dobtam, mivel a nyomtatott formát értékesebbnek hittem akkoriban, s azt gondoltam, barátságunk örökké tart. Drámái megírása előtt - gyakran írás közben - mindig tanácsokat kért tőlem. *A korinthuszi menyasszony* valójában nekem készült. Sajnos, nem adatott meg a lehetőségem még életében a színpad állításához. 1993-ban, Szegeden mutatták be, Sándor János rendezésében. Szomorúan konstatáltuk, hogy az alkotók nem találták meg a dráma kulcsát. Talán, mert *nem ültek velünk a Béla téri templom lépcsőjén...* Végül 1998-ban, három évvel Pista halála után, pályázati pénzből Zalaegerszegen, a Hevesi Sándor Színházban vihettem színpadra a darabot. *Szekszárdon is eljátszottuk*. A színház akkori vezetői ötvenhatos történetnek gondolták a művet, nem fogták föl, hogy a halhatatlan szerelemlről, egy túlvilági nő és egy evilági férfi találkozásáról, s az utóbbi árulásáról szól. A történelmi alaphelyzet csak egy időpont, csak egy ürügy a különleges találkozáshoz. Természetesen *A lenhajú lány*-dal fölcsendült az előadás folyamán. A premierhez egy képzőművészeti kiállítást is szerveztünk, Pataki Ferenc, kiváló szegedi festőművész - Pista barátjának -, alkotásaiból. Ő erre az alkalomra megfestette *a korinthuszi menyasszonyt*. Miért, miért nem, rövid hajjal! *Ez látható Baka István próza- és drámakötetének a borítóján*. A barátaim a próbák során arra kérték a művészt, hogy emlékül adja nekem a képet. Ő ezt kerek-perec megtagadta. Aztán, miután megnézte a főpróbát, odajött hozzám a képet szorongatva, s felém nyújtotta ezekkel a szavakkal: *köszönöm! Ez Baka Pista volt...*

Azóta a festmény ott függ a hálószobám falán. Lefekvés előtt mindig emlékezésre, a közös múlt fölötti tündözésre készlet...

2005. Pista feleségének, Tündének meghívására négyen idéztük meg egykori barátunk szellemét, adóztunk szellemisége előtt: Hanák Ottó, Pista gimnáziumi osztálytársa, Lányi Péter, Kékes Gábor és én. Az est után sokáig beszélgettünk, s megfogadtuk, hogy eztán többször fogunk találkozni... De embere tervez, Isten végez. Egy évvel később én beszéltem Németkéren Ottó temetésén, most pedig Péterre emlékezünk, aki tavaly január 16-án hagyott itt minket. Az emlékezet olykor sűrítve fogalmazza meg a megtörtént eseményeket, akár egy-egy ember alakját. Erdélyi János, szekszárdi barátom, mesélte nemrég. Találkoztam egyszer Péterrel, s megkérdeztem tőle: hogy vagy? Azt válaszolta: Nem tudom, majd a kardiológusom megmondja. Ez a közvetlenségi reflexe közismert volt, hiszen mindenki éles humorú, bohém embernek tartotta. Nekem róla két - öt lényegiségében jellemző - emlékem maradt meg a legélesebben.

Egyik az, Pistával a strandon vártuk. Késve érkezett. Elmesélte, hogy befejezve a gyakorlást, hozzánk igyekezett a strandra. A Séd partján két cigányfiú nekitámadt, el akarták venni az aktatászkáját. A sok gyakorlás másodlagos hatása azonban váratlan hatékonysággal mutatkozott meg: akkora pofont a kevert le az egyik jól megtermett támadónak, hogy az összeesett, és agyrázkódatással vitték a kórházba...

A másik helyszín Keszthely, a Helikoni fesztivál. Pistával beülünk a Festetics kastély kamaratermébe, ahol a zongoristák mérték össze tehetségüket. Várunk Péterre, s közben csinos lányok közelében foglalunk helyet abban reménykedve, a rendezvény után közelebbi kapcsolatot alakítunk ki velük. Végül Péter következik. Bejön. Meghajol, leül a zongora mellé. Figyelmesen végignézi a billentyűkön, előveszi a díszzebkendőjét, s gondosan törülgetni kezdi azokat. Tanulmányozza jobbról, balról, dörzsölgeti az ottmaradt ujjlenyomatokat. Figyeljük a zsűrit, egyre türelmetlenebbül ültek. Péter, miután végzett a billentyűkkel, ugyanazzal a zsebkendővel megtörli a homlokát, majd gondosan visszarakja a zsebébe. Aztán felemeli két kezét, mint egy pitiző kutya, vigyorogva kinéz a nézőkre, s miután észrevesz bennünket, még kacsint is egyet felénk, majd végre belekezd a darabba... Hatalmas siker, tapsvihár. A lányok odarohannak hozzá, ránk ügyet sem vetve, és lángoló arccal gratulálnak neki... Természetesen megnyerte a versenyt - és a versengést, pódiumon kívül.

Több mint egy éve már, hogy a hálószobám falán lévő kép immár két barátomra, a velük elmúlt ifjúságra, kamaszkori vágyainkra és ábrándjainkra emlékeztet. Miután Orbán György felkért a mai megemlékezésre, megpróbálom felidézni az egykori történeteket, egy furcsa álomlátáson keresztül. Hárman ülünk a Béla téri Nagytemplom lépcsőjén. Bal oldalamon Baka István, a jobbon Lányi Péter. Bámuljuk a város fölötti eget. Hirtelen fölcsendül a Lenhajú lány, és a felhőkből kirajzolódik a korinthuszi menyasszony éterien szép arca. Rövid haja sebesen nőni kezd, de annyira ám, hogy egyszerre kitakarja a várost, majd körbefon bennünket, átfonja a két mellettem ülő barátomat, s váratlanul magához rántja őket. Kiüresedik a tér, eltűnik a város, a lépcső... Ottmaradok egyedül, szemben a túlvilági nővel, aki hívogatóan néz rám...

Főliadok. Feleségem szuszogása jelzi, hogy még ezen a világon vagyok... Hogy - én még (itt) vagyok...

(A szerző színházi rendező, a békéscsabai Jókai Színház társulatának tagja.)